

ETABLERING AV NYE ARBEIDSPLASSE PÅ KVIKNE

Rapport fra næringsutviklingsgruppa i "Levende Bygder"

Bakgrunn

Kvikne Utvikling/ undergruppa Levende bygder søkte i oktober 2016 om midler fra Næringsfondet til å kartlegge Kviknes næringsgrunnlag og utrede hvilke samarbeidsmuligheter som foreligger i våre nærområder. Denne søknaden ble avslått, og en av kommunens politisk oppnevnte utvalg fikk deretter i oppgave å utrede mulighetene for flere arbeidsplasser på Kvikne. Kvikne Utvikling ønsket å være delaktig i dette arbeidet, og opprettet en egen næringslivsgruppe. Gruppearbeidet har vært koordinert av leder i Levende Bygder Egil Ween, med Inger Grøtli som sekretær, og har gjennomført en bred gjennomgang av næringsgrunnlaget på Kvikne. Gruppen startet arbeidet høsten 2017, og med mål å avslutte arbeidet innen våren 2018. Utkast til rapporten ble presentert og kommentert på folkemøte 15.4., der representanter for politiker-gruppen, og 50 tilhørere deltok.

Gruppens sammensetning

Egil Ween (leder), Inger Grøtli (sekretær), Thor Hansen, Kåre Kristen Totlund, Stein Ove N. Stai, Kjetil Frengstad, Kirsten H. Lund

Om forholdene på Kvikne

Kvikne ligger lengst nord i Tynset kommune, ca 5 mil fra kommunesenteret, og ca 12 mil fra Trondheim. Det er om lag 500 innbyggere, og aldersstatistikken viser at de fleste voksne innbyggerne er mellom 40 og 79 år, mens det er relativt få mellom 20 og 40 år som er fast bosatt i bygda. Dette kan bare delvis forklares med årskullsvariasjon - trolig er hovedårsaken at de fleste unge reiser ut for å skaffe seg utdanning. Når få unge kommer tilbake, kan det ha sammenheng med at vi ikke har attraktivt arbeid å tilby dem i bygda, og at det er begrenset tilgang på boliger. Befolkningen ellers er stort sett stabil fram til åttiårsalder.

De fleste er sysselsatt innen landbruk. Det finnes dagligvarebutikk, bensinstasjon, byggvare/håndverker-bedrift, og to suksessfulle IT-bedrifter. Det har vært en nedgang i antall offentlige arbeidsplasser (helse- og omsorg), stabilt antall sysselsatte i skole og barnehage. Lave fødselstall de siste årene gjør at disse arbeidsplassene kan komme under press de neste årene. Det er viktig å merke seg at dette i stor grad er tradisjonelle kvinnearbeidsplasser.

Nedleggelse av to campingplasser og innstilt drift ved Kvikne Fjellhotell har medført at vi har mistet 8-10 arbeidsplasser innen reiseliv/ turistnæring, som bare delvis er kompensert ved nyetablering (Orkelbogen).

Primærnæringene

Flest sysselsatte finner vi innen landbruk, hvor det i 2014 var 60 aktive foretak som driftet i alt 11.400 dekar dyrka jord - i snitt 189 dekar pr foretak. Det var 16 melkeprodusenter (snitt 19 kyr), fem foretak med ammekyr (25 dyr i snitt), 30 foretak sau (snitt 109 voksne og 188 lam) med til sammen om lag 8000 beitedyr. Det var seks potetprodusenter (72 dekar i snitt).

Yngre krefter har overtatt eller er i ferd med å overta om lag en tredjedel av storforetakene og det satses på renovering og nybygging i forbindelse med dette, mens det er færre nyetableringer i småfenæringen. Svært mange innen jordbruk har annet arbeid i tillegg, og mange foreldre er da helt avhengig av hjelp fra en oppgående pensjonistgenerasjon for å få alt til å fungere i hverdagen - hjelp og avløsning i forhold til dyr/ fjøs, barnepass, transport til aktiviteter etc.

Gruppen mener at det er nydyrkningsreserver i jordbruket, med mulighet til å øke jordbruksarealet noe. Det foregår også en naturlig utvikling hvor de aktive brukene øker arealet ved å ta i bruk jord fra gårder som ikke drives optimalt. Enhetene blir dermed større, men uten at totalarealet endres, og medfører i noen grad økt transportbehov. Potetjordarealet er optimalt utnyttet (begrenset til sandrik jord). Dersom ytterligere potetareal skal komme til må det fjernes mye stein, noe som vil kreve betydelig investeringer, og det er ikke lønnsomt med dagens teknologi. Potetjorda ligger nært vassdrag, og økt vannføring kan i perioder redusere avlinga.

Det foregår i liten grad videreføring av potetene lokalt. Potetene holder seg best uvasket, og vask og pakking medfører betydelig svinn. Den frasorterte varen må kastes og det er så langt ingen som har forsøkt å bruke det som råvare for annen produksjon (sprit, stivelse, etc). Hensiktsmessig anvendelse av frasortert vare bør derfor utredes.

Gruppen har diskutert husdyrbasert lokal nisjematproduksjon. Det er en viss interesse for dette, men samvirkejojaliteten er stor, og det er liten stemning for å satse på noe nytt og mer risikabelt blant storfe- og sauebønder, mens geitebøndene i større grad har utviklet nye produkter.

Kvikne har i flere mannsaldre investert en god del i skogreising, og noe skog er avvirket de siste årene. Kvaliteten på tømmeret er variabelt. Plantefeltene har i begrenset grad blitt fulgt opp med tynning, grøfting og annen skogskjøtsel. Det er i liten grad etablert skogsveier, og gamle stier og veier er i mange tilfeller helt gjengrodd av løvskog eller av gran. Mange grunneiere er frustrert over grana, fordi beitearealet reduseres og vandringen til beitedyra bremses av plantefeltene. Det synes ikke å ha blitt foretatt noen systematisk evaluering av skogreisingsarbeidet eller laget noen individuell eller omforent plan for skogsdriften. For å kunne utnytte verdien i det som er nedlagt vil vi trolig trenge en betydelig innsats både fra skogeiere og rådgivning og støtte fra lokale og sentrale myndigheter.

Turist- og hyttenæring

Kvikne ligger sentralt til ved Riksvei 3, og forbedring i veistandard nordover vil forkorte reisetiden ned mot en god time for potensielle kunder i Trondheimsregionen, både når det gjelder rekreasjons- og næringsvirksomhet. Vi har lett tilgang til storslått natur, noen områder med begrensninger på grunn av vern. Bygda har en rekke områder som egner seg for hytter, men utbyggingen har i overveiende grad vært bestemt av hva den enkelte grunneier har ønsket å selge av tomter. Vi kjenner ikke til det eksakte antall hytter her, men det er anslått til om lag 350 pr i dag. Bortsett fra et par hyttefelt med vei/ vann/ avløp, har de fleste hyttene enkel standard, dvs knapt vintervei og enkel vannforsyning uten avløp, mens de fleste har innlagt strøm. Hyttefolk bruker hyttene mye, trolig minst like mye som det som fremgår av kartleggingen for eks i Rennebu (mer enn 60 døgn pr år).

Hyttenæringen har i våre nabokommuner etter hvert erstattet den turistbaserte hotellvirksomheten og forventes å gi økt sysselsetting i forhold til forskjellig tjenesteyting og omsetning (transport, vare- og tjenesteleveranser, tilsyn, vedlikehold, bygg- og anleggsvirksomhet, og økte inntekter fra salg av jakt- og fiskekort, dagligvarer, bensinstasjon) - hyttefolkets konsum.

Flertallet av hyttene på Kvikne har en standard under det konkurrerende hyttefelt i kommunen for øvrig har, samt hva nabokommunene Oppdal og Rennebu kan tilby. Vi har en rekke områder som burde egne seg til videre hyttebygging. Dette medfører at potensialet for videreutvikling av hyttenæringen på Kvikne er stort. Transport- og servicetiltak må også etableres, vedtekter samordnes og organiseres - alt innenfor det som kan foretas i relasjon til verneområdene våre, og innenfor det den private eiendomsretten til naturområdene gir rom for.

Det bør trolig etableres en samlet plan for videre hyttebygging på Kvikne, en plan som vil kreve omfattende planlegging og reguleringsarbeid, og må forutsette at enkeltgrunneier og grunneierlag/ utmarkslag kan enes om hvor og hvordan utbyggingen skal styres, verdier skjøttes, og inntekter og ulemper fordeles.

Kviknes to campingplasser er for tiden ute av drift, det samme gjelder Kvikne Fjellhotell, noe som medfører betydelige problemer i forhold til innkvartering ved større arrangementer (som Norsk Ørretfestival, Vollandager, Brattbostprisutdeling, samt en rekke idretts- og kultur-arrangement), men merkes også når det gjelder høsting av gjennomgangstrafikk og når det er behov for selskapslokaler og annen bevertning. Det bør derfor vurderes hva som kan gjøres for å reetablere slike tilbud, og dermed også sikre nye arbeidsplasser i bygda i tillegg til de som er etablert ved Orkelbogen.

Øvrig næringsvirksomhet

Kvikne har to fremragende IT-etableringer, Visbook og Find My som over tid har gitt 20-30 nye arbeidsplasser. Dette viser at forutsatt datatilgjengelighet er det mulig å etablere suksessbedrifter med lokale arbeidsplasser i bygda. Det forventes ytterligere vekst i virksomheten og dermed økt behov for næringsareal. Nåværende lokaler er i ferd med å bli uhensiktsmessige. Regulerte næringsarealer er i praksis begrenset til området på Litj-vamoen, som har begrenset plass for nybygg, og hvor det er noen

kontorplasser i det opprinnelige produksjonsbygget. Videre satsing for IT-bedriftene krever mer kontorplass med tilstrekkelig datakapasitet, egnet atkomst og parkeringsplasser, tilgang på boliger og tomter. Dersom ikke forholdene tilrettelegges i tide, kan vi risikere at disse bedriftene flagger ut. Man må derfor snarest regulere nye områder til denne type virksomhet.

Coop dagligvare og Circle K bensinstasjon sysselsetter til sammen 8-10 ansatte. Kviknehytta har med håndverkere for tiden 10 ansatte.

Den øvrige næringsvirksomheten i bygda omfatter en rekke en- til fåmannstiltak av type maskinkjøring, bygg og anlegg, snekkering, trebearbeiding og annet håndverk (elektrikere, rørleggere, murere), husflid og søm, salmaker; bil- og landbruksverksted og bilsalg; foto, bensinstasjoner, catering; juridisk og helse/ medisinsk næringsvirksomhet, fiskeoppdrett. Dette er virksomhet som er knyttet til enkeltpersoners fagkompetanse, og som i liten grad kan forventes å bli videreført når vedkommende avslutter sin yrkesaktivitet.

Hva mener gruppa bør være satsingsområder fremover?

Vi ser at våre prioriteringer flere steder er sammenfallende med det som fremkommer i Strategisk næringsplan for Tynset kommune 2017-2021:

- Det skal være næring i hele kommunen, og grender med lavt befolkningsgrunnlag kan ha større behov for tilrettelegging enn Tynset sentrum.
- Tynset kommune må legge til rette for, og støtte, prosjekter som bidrar til utbygging av fiber/ bredbånd i hele kommunen.

Gruppa mener at gode bo-, oppvekst- og levevilkår, lett tilgang til tomter og lokaler, og gode kommunika-sjonsmuligheter vil gjøre Kvikne til et attraktivt sted å bo og starte næringsvirksomhet på.

Det er derfor avgjørende for fortsatt tilflytning og nyetablering at det er ferdigstilte og byggeklare tomter tilgjengelig. Vi tror at Kvikne med sitt gode tilbud på barnehage og skole, kultur, aktiviteter og nærhet til naturen, kan være et attraktivt sted å bo selv om man arbeider i en av nabobygdene. Kvikne må derfor markedsføres, med lett tilgjengelig informasjon om hvilke muligheter som foreligger. Det er nærliggende å benytte og videreutvikle eksisterende digitale media til dette. Det bør vurderes om det skal etableres et prosjekt for dette, eventuelt i samarbeid med skolen. Langsiktig kulturbygging for entreprenørskap og promotering bør også inngå i dette.

Vi anser det nødvendig at den førte år gamle reguleringsplanen for Yset revurderes og ajourføres, videre at planarbeidet for å fremskaffe nye tomter til bolighus og hytter styrkes. Vei, vann og kloakk, næringstomter må være tilgjengelig. Fiber til alle som ønsker/ trenger det! Ytterligere næringstomter trengs. Det må lages en helhetlig plan for hyttebygging i tråd med befolkningens og hytteeierens ønsker.

Gruppa er trygg på at landbruket vil ha en sterk stilling også i de neste tiårene fremover. Det påregnes ytterligere eierskifter i tiden som kommer, noe som forutsetter tilstrekkelig faglig kompetanse og krever god kapasitet til plan- og veiledningsarbeid så vel i kommunen som innen fagorganisasjonene, noe som kan bli avgjørende for å motivere yngre landbrukere til å etablere seg. Lykkes man, tror vi dette kan sikre fortsatt jevn sysselsetning i landbruket og en stabil bosetting.

Det bør vurderes hvordan skogen best kan utnyttes i framtida og helst etableres en samlet plan for virksomheten (Kvikne Skogeierlag?). Sannsynligvis vil ikke skogbruket gi noen særlig økning i antall arbeidsplasser i nær framtid, men enkelte arbeidsoppgaver i skogen med typisk årstidspreg kan for eks. gi sommerjobb for skoleungdom.

Det må etableres tilbud med mat/ losji både av hotelltype/ camping, "AirBnB" og lignende, samt bookingsystemer for dette, og for formidling av tjenester opp mot camping/ hytteturisme.

Under diskusjonene i gruppa har det jevnlig blitt hevdet at vi har behov for en eller annen form for koordinator til å drive utviklingsarbeid, og i tillegg ta seg av mer rutinemessige, løpende oppgaver. Også tidligere utredningsarbeid har vist behov for en slik person. Tidligere prosjekt har tilsatt prosjektleder, men det har ikke lyktes å etablere faste stillinger som kunne ivareta slike oppgaver utover prosjektperioden. Store deler av prosjektprosessen har dermed stoppet opp og ikke blitt videreført.

Vi tror det bør etableres et prosjekt med en koordinator i deltidsstilling der målsetningen er å bygge opp en organisasjon i en begrenset periode og som deretter må fungere som en selvfinansiert instans, og som kan henvise folk til rett person, etat eller miljø. Koordinatoren bør ha lokal tilhørighet og kunnskap om slik virksomhet, og hovedmålsetningen må være å bidra til at Kvikne blir et enda bedre sted å vokse opp og bo på ved å fremme næringsutvikling og samarbeid, og ved å sørge for at ressursene utnyttes best mulig. Et slikt prosjekt bør trolig strekke seg over tid, slik at ny kunnskap og innsikt kan utvikles, og holdninger og atferd endres.

OPPSUMMERING.

Kvikne har med sine 500 innbyggere størst sysselsetning innen landbruk, skole- og barnehage og 2 private IT-bedrifter. På mange av gårdene har det vært, eller ligger det an til generasjonsskifte - det kan tidsmessig være gunstig for nytenkning. Gruppen mener det er et stort potensiale for natur- og hytteturisme, men det må utarbeides planer slik at utbyggingen styres, verdier skjøttes, og inntekter og ulemper fordeles. Bygging av nye hytter er bare en liten del av næringsgrunnet, størst inntjening vil det over tid være å drifte hyttebeboerne. Vi har for øyeblikket et sårt tiltrengt behov for overnattingsplasser og servering for å supplere hyttetilbudet. Vi mener den viktigste tilretteleggingen for ny næringsvirksomhet er at det finnes tilgjengelige lokaliteter med god kommunikasjon, i tillegg til gode muligheter for å kunne bosette seg.

Vi trenger et apparat som kan markedsføre bygda, både som bosted og som lokalisasjon for næringsvirksomhet. For å komme videre med næringsutviklingen mener vi det er nødvendig å utvikle en kultur for entreprenørskap, gjerne i samarbeid med skolen, og med utflyttede kviknedøler og hytteiere, men vi trenger noen til å holde den prosessen i gang. Vi må tørre å lykkes, og vi må regne med å gjøre arbeidet selv.

Strakstiltak:

- Prosjekt for digital markedsføring
  - oppdatere eksisterende informasjonskanal med lenker til aktuelle tjenesteytere
  - bruke informasjonen aktivt ved f.eks. utlysning av stillinger, invitasjoner til, og ved kultur- og idrettsarrangement
  - lage oversikt over tilgjengelige tomter, næringsområder og hytter
- bidra til å reetablere tilbud for mat og overnatting, gjerne med felles bookingsystem

Kortsiktige tiltak som bør iverksettes i løpet av 1-2 år:

- Full fiberdekning til alle som ønsker det
- Ansette en koordinator med lokal tilhørighet og egnet kompetanse i en deltidsstilling, for å fremme næringsutvikling og samarbeid, og ved å sørge for at ressursene på Kvikne utnyttes best mulig
  - Samarbeid med skolen for langsiktig kulturbygging for entreprenørskap og promotering kan også inngå i dette.

Øvrige tiltak:

- Planarbeid for Kvikne
  - revidering av reguleringsplan for Yset
  - regulering av nye areal til næringsformål
  - overordnet plan for turistnæringen
  - regulering av nye areal til bolig- og hyttetomter/ -områder
  - skogplan

Forretningsideer som har kommet underveis i arbeidet

- utrede muligheter for anvendelse av frasortert vare fra potetproduksjonen
- Starte regnskapskontor
- Eiendomsutviklingsselskap for boliger og hytter
- Campingplass og tømme muligheter for bobil
- Salg av lokalmat
- Vedsentral
- Bjørnstjerne Bjørnson?